

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์
โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

Model of Capacity Development in Child Development Centers
under local Government in Kalasin Province by Participation

นิติยา ค้อไผ่¹

Nitiya Khophai

E-mail :ni_dsa@hotmail.com

นิสาพร วัฒนศัพท์²

Nisapon Watthannasapt

มนตรี กรรพุมมาลย์³

Montri Kuphoommarl

ภูฟ้า เสวกพันธ์⁴

Pufa Savagpun

¹นักศึกษาปริญญาเอก ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{2,3,4}อาจารย์ที่ปรึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

*ขอบคุณภาพจาก <http://bit.ly/2eyl7EJ>

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม 3) เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ข้อมูลการวิจัยสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 แห่ง ข้อมูลการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คนและข้อมูลการทดลองใช้รูปแบบและการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 6 คน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย คือครูผู้ดูแลเด็กไม่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแนวทางการแก้ไขปัญหาคือครูผู้ดูแลเด็กจะต้องมีการร่วมประชุมพบปะปรึกษารื้อกับผู้ปกครองเด็กอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในโอกาสกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ และควรมีโครงการออกเยี่ยมบ้านเด็ก นำระบบดูแลช่วยเหลือเด็กมาใช้ ครูผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้นจะทำให้ครูผู้ดูแลเด็กมีความเป็นมิตรกับเด็กและผู้ปกครองมากขึ้น ผู้ปกครองเกิดความไว้วางใจเชื่อมั่นและศรัทธาต่อครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ข้อค้นพบจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบพบว่า ผู้บริหารที่มีการวางแผนการพัฒนาด้านการศึกษาที่เป็นระบบ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนา การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดสรรบุคลากรและงบประมาณเพียงพอต่อความต้องการ จะช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยและกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการพัฒนาคู่มือการใช้ตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด จากการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติการและร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีคุณภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

This study mainly aims in 3 distinctive areas: to observe the operation of child development centers subordinated to local administration of Kalasin province along with the capacity of their personnel, to create participatory models of the child development centers, and to further develop into the child development center guidebook in practicing participatory models. As mentioned above, the research data for the operation is collected by sampling 210 local child development centers. And, the research data for developing the models is done by working closely with 11 experts. Moreover, the model trials and its evaluation to the child development centers are exemplified by 6 children.

As a result, the overall operation of child development centers subordinated to local administration of Kalasin and the capability of their personnel are performed in a medium level. However, the real practice of the child development center is represented in a relatively low level as teachers are unable to advice the parents about proper nurturing. From this, the suggestive solution is that the teachers must have discussed and shared talking with parents more often and continuous, especially in special occasions. Also, there should be a project of a home visiting in order to seek ways of home nurturing. These solutions would help engaging knowledge exchange between the three parties and it would encourage a better understanding in children development. This is important because every parties involved must realize to accept and to corporately responsible to help children development achieved. Furthermore, it would strengthen relationships as the teachers become more friendly to parents and children. This is because the parents would trust and respect more the teachers to discipline the children and it would lead to a satisfied result of children development. More importantly, the study found that in order to fully

develop the children development centers, the executives involved should plan educational development projects by setting clear visions, responsibilities, and objectives which conform the development of the centers itself by managing sufficient budgets reasonably to all.

Then, the participatory models of child development centers subordinated to local administration of Kalasin consist of 6 main areas which are management, human resource, building, environment and safety, academic and curriculum activities, participations and supports, and children development networking. To emphasize, the participatory is divided to 5 points: participating discussion, participating planning, participating decision, participating action, participating follow up, and participating evaluation. Therefore, the effectiveness of models, mainly focus on the executives is likely to be high.

Finally, the child development centers guidebook in practicing participatory models and its evaluations of the guidebook appropriateness are well structured to be in high to highest possibility. From the trials on the children, it demonstrates that all personnel and the children of the centers understand the usage and reflect its importance of participating discussion, participating planning, participating decision, participating action, participating follow up, and participating evaluation for the most effective children development centers.

Keywords: Capacity development, Child Development Centers, Participation.

ภายใต้การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาประเทศไทยให้มีความพร้อมในการแข่งขันในเวทีโลกนั้น จะต้องเพิ่มคุณภาพของคนให้มีศักยภาพในการผลิตเพื่อการแข่งขันให้ได้ซึ่งการลงทุนทางการศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน แต่กระบวนการลงทุนทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ใช้ทุนจำนวนมากและรูปแบบหลากหลาย ภาครัฐเองซึ่งเป็น องค์การหลักที่มารับภาระในการลงทุนการศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณการจัดการศึกษา และไม่มีหน่วยงานใดที่สามารถแบกรับภารกิจทั้งหมดและตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้อันหลากหลายของชุมชนได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามหลักธรรมาภิบาล ที่สถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจนั้น ได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 87 ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมตัดสินใจ และตรวจสอบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทุกด้านตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 14-25)

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดองค์ความรู้ทางความคิด สามารถแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 8 (2) ได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ที่จะจัดการศึกษาให้ยึดหลักทำให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (1) และ (2) ให้การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษามีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กอปรกับมาตรา 29 กล่าวว่าให้ร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547 : 6 – 26)

และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา” จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนมีความสำคัญในการที่จะต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษา ชุมชนจะต้องถือว่าสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่จะต้องให้การเอาใจใส่ดูแลและสนับสนุน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษา ให้มีความหลากหลาย มีความเหมาะสม สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเรียนรู้มาบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นให้มากที่สุด

ในการจัดการศึกษาให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครองต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์หลักโดยเฉพาะมาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน รวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ระบุไว้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษาซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ (อภิญญา เวชยชัย, 2544 : 2) ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับ

ศูนย์เด็กเล็กประกอบด้วย บุคคลและองค์กรหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เด็กเล็กโดยตรงได้แก่ ผู้บริหารหรือคณะกรรมการบริหารศูนย์เด็กเล็ก ครูพยาบาลผู้ดูแลเด็กผู้ช่วยเหลือในการดูแลเด็กและที่อยู่นอกองค์กรซึ่งหมายถึงองค์กรต่างๆในชุมชนผู้ปกครองรวมถึงประชาชนทั่วไปที่ได้มีส่วนช่วยเหลือในการดูแลเด็ก ซึ่งควรจัดให้มีการพบปะหรือประชุมระหว่างผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองและมีการสนับสนุนการบริบาลเด็กบ่อยๆเท่าที่จะทำได้เพื่อให้มีการสื่อสารพูดคุยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เกี่ยวข้องดีแล้วการดำเนินงานพัฒนาเด็กก็จะสามารถทำได้โดยง่ายนอกจากนี้การประสานงานและประชาสัมพันธ์การดำเนินการของศูนย์เด็กเล็กให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ รับทราบก็เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะมีผู้เข้ามาช่วยเหลือด้านต่างๆของศูนย์เด็กเล็กได้(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 104)

จากรายงานของกรมอนามัย พบว่ามีศูนย์เด็กเล็กจำนวนหนึ่งยังขาดความพร้อมทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐานการดูแลเด็กเล็ก โดยศูนย์เด็กเล็กร้อยละ 40 มีของเล่นไม่เพียงพอ กับจำนวนเด็ก ร้อยละ 37 ของเล่นที่มีอยู่ มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ร้อยละ 24 ห้องน้ำ มีสภาพชำรุด ขณะที่ร้อยละ 3.8 มีปัญหาที่ไม่สามารถจัดหาที่นอนให้เด็กนอนได้ สำหรับ ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในศูนย์เด็กเล็ก คือ การพลัดตกหกล้มคิดเป็นร้อยละ 37.5 อุบัติเหตุจาก เครื่องเล่นสนาม คิดเป็น ร้อยละ 28.6 ส่วนด้านสุขภาพและพัฒนามีเด็กฟันผุ สูงถึง ร้อยละ 92 ไม่จัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน ร้อยละ 2.4 มีหนังสือนิทานไม่เพียงพอ ร้อยละ 60 จัดกิจกรรมเล่านิทานให้เด็กฟังทุกวัน ร้อยละ 35.6 ในด้านผู้ดูแลเด็ก พบว่า ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ร้อยละ 51 ขาดความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูเด็ก (กรมอนามัย. 2554 : ออนไลน์) จากผลสำรวจประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยไทย หลายครั้งที่ผ่านมาสรุ้ได้ว่าประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กในช่วงอายุ 3 – 5 ปีแรกจะมีระดับ พัฒนาการที่สงสัยล่าช้าหรือค่อนข้างล่าช้ามีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์และนอกจากนี้ ยังพบว่าพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็กไทยจะอ่อนด้อยด้านสมาธิจดทนและความคิด สร้างสรรค์ซึ่งความสามารถในด้านอารมณ์และสังคมนั้นจะมีผลต่อการเรียนรู้ในโรงเรียนและ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความสำเร็จของชีวิตในอนาคต (มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2551 : 8) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ยังประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งปัญหาบุคลากร ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ปัญหาเรื่อง ของอนามัยสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก และปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนความเอาใจใส่ จากหลาย ๆ ภาคส่วน ทั้งหน่วยงานบังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ ชุมชน ผู้ปกครองโดยภาพรวม จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีจุดอ่อนด้านบุคลากรกล่าวคือส่วนใหญ่ยังขาด บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาและอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ผู้บริหาร ท้องถิ่นซึ่งอาจทำให้เกิดผลการได้ง่ายและอุปสรรคในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นคือประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อการ

จัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำขาดการตรวจสอบภาคประชาชนจึงทำให้การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กในวัยนี้มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการเพิ่มศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม
3. เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักการและสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตของการวิจัยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 4) ด้านวิชาการและ กิจกรรมตามหลักสูตร 5) ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน 6) ด้านส่งเสริม เครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย และกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วม ปรัชษาหารือ 2) การมีส่วนร่วมการวางแผน 3)การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วม การปฏิบัติการและ 5) การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

ขอบเขตด้านประชากร

เชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 459 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 210 แห่ง ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จของ R.V.Krejcie and D.W.Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 40) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ (Best Practice) และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีสภาพการดำเนินงานตามมาตรฐานต่ำกว่าเกณฑ์เกี่ยวกับปัญหา การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและปัญหาสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการ พัฒนา จำนวน 1 แห่งประกอบด้วย 1) นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 2) นักวิชาการศึกษา 3) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4) ครูพี่เลี้ยง 5) ตัวแทนผู้ปกครอง 6) คณะกรรมการศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลประกอบด้วย

1. ขั้นตอนการศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักการและสภาพการดำเนินการของศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมี ส่วนร่วม ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่งดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่

เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและขอข่าย และภารกิจด้านการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2 ศึกษาสภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 210 แห่ง

1.3 การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.4 การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีสภาพการดำเนินงานตามมาตรฐานต่ำกว่าเกณฑ์เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและปัญหาสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยใช้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง

2. ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

2.1 การจัดทำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมฉบับร่าง

2.2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 คน

3. ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1 จัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.2 การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือ จำนวน 5 คน

3.3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม จำนวน 1 แห่ง

3.4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยกระบวนการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ

การพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนา เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ร่วมทดลองจำนวน 6 คน

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนา เด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการ ปฏิบัติในระดับน้อย เกี่ยวกับครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงไม่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก นั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่ครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงขาดความรู้ ความเข้าใจในการที่จะให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กก่อปรกับความสัมพันธ์ ระหว่างครูและผู้ปกครองไม่ค่อยได้พบปะปรึกษาหารือกันหรือไม่ค่อยได้เยี่ยมบ้านนักเรียน บ่อยนัก ทำให้เกิดความเหินห่างระหว่างกันและกัน ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ก็คือ ครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงจะต้องมีการประชุมพบปะกันกับผู้ปกครองนักเรียนร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะทำให้ครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงและผู้ปกครองของเด็ก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้ครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงมีความเป็นมิตรกับเด็กและ ผู้ปกครองมากขึ้น ผู้ปกครองเกิดความไว้วางใจครู เชื่อมั่นและศรัทธาต่อครูพี่เลี้ยง ซึ่งจะส่งผล ต่อการร่วมกันพัฒนาเด็กร่วมกัน

1.2 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพบว่าโดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางส่วนสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการปฏิบัติ ในระดับน้อย เกี่ยวกับการที่ครูพี่เลี้ยงเด็กขาดความรู้และทักษะในด้านวิธีการประเมินผลที่ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านวัดและประเมินผลความ ก้าวหน้าของเด็กแต่ละคนให้ได้ตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมี จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพ ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาที่สอนระดับปฐมวัย จึงได้ จัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและ ยังสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย การประเมินผลของครูพี่เลี้ยงเด็กไม่ใช่จะประเมิน

พัฒนาการ 4 ด้าน ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังคงประเมินค่านิยมที่พึงประสงค์ การประเมินผลจึงประเมินอย่างต่อเนื่อง การประเมินจะช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูที่เลี้ยงทารกถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็กปฐมวัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามความสนใจของเด็ก

1.3 ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ (Best Practice) สรุปผลดังต่อไปนี้

ผู้บริหารที่มีการวางแผนการพัฒนาด้านการศึกษาที่เป็นระบบ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาศูนย์โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดสรรบุคลากรและงบประมาณเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแบบอย่างได้ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีผลการประเมินมาตรฐานต่ำกว่ามาตรฐาน เกี่ยวกับปัญหาดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและปัญหาสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้วสรุปผล ดังต่อไปนี้

1. ขาดงบประมาณ ได้รับจัดสรรงบประมาณค่อนข้างน้อย ผู้บริหารขาดความตระหนัก ไม่มีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา ขาดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

2. หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดทักษะการบริหารจัดการ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการวิเคราะห์หลักสูตรและการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในส่วนของการนิเทศติดตาม

3. ครูที่เลี้ยงขาดทักษะกระบวนการในด้านหลักสูตรและวิชาการ ขาดความรู้และทักษะด้านการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก

4. อาคารสถานที่เก่าทรุดโทรม และไม่เพียงพอ ห้องน้ำ ห้องส้วแยกกันต่างหาก ไม่จัดเป็นสัดส่วน ไม่สะดวกและปลอดภัยสำหรับเด็ก

5. ขาดสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่มีอยู่ครูที่เลี้ยงเป็นผู้จัดทำเอง

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

2.1 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ภารกิจ และขอบข่ายการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหาร จัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและ กิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการ ส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยและกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมการวางแผน การมีส่วนร่วมการตัดสินใจการมี ส่วนร่วมการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการ พัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดย กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก

3. ผลการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1 ผลการสร้างคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมี ส่วนร่วมผู้วิจัยได้นำสาระที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่พัฒนา ขึ้นมาสร้างเป็นคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อใช้เป็นแนวดำเนินการ เป็นเอกสารรูปแบบมีสาระสำคัญ ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ การพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยกระบวนการมีส่วนร่วมลักษณะ และรูปแบบการมีส่วนร่วมขอบข่ายและภารกิจการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กการมี ส่วนร่วมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแนวทางการดำเนินการมีส่วนร่วมและ สนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บทบาทของผู้ส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนา เด็กเล็กและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการ พัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.3.1 ผลการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมให้แก่นายกองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และ

คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานด้านการให้การศึกษาและการพัฒนา ศูนย์เด็กเล็กและมินิโอบาย แผนและงบประมาณ เพื่อการดำเนินงานที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีคุณภาพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมการวางแผน การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

3.3.2 ผลการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้แก่นายกองคการบริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้แก่ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นอย่างดี

3.3.3 ภาพแห่งความสำเร็จจากการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการระดมความคิดและการปรึกษาหารือร่วมกันเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งนายกองคการบริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถและทักษะการทำงานร่วมกันและสำคัญที่สุดคือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชนผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพและตามวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมวางแผนการมีส่วนร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3.4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมไปใช้ พบว่าควรจัดอบรมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนมีการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงานให้เพียงพอและมีการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมีข้อค้นพบที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์และสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผลการวิเคราะห์โดยรวมและแต่ละด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังไม่เข้าใจในบทบาทว่าจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและมีพันธกิจร่วมกันในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนและท้องถิ่นอย่างไร ดังนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กให้มีศักยภาพจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อที่จะให้งานในการพัฒนาเด็กเล็กเป็นไปตามหลักการของการจัดการศึกษาและความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ที่กล่าวว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมาตรา 9 (2) กระบวนการจัดการศึกษาที่ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์หลักโดยเฉพาะมาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมี

ส่วนร่วมไว้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการปฏิบัติในระดับน้อย เกี่ยวกับการที่ครูพี่เลี้ยงไม่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก และการสร้างความสัมพันธ์ทางบวกกับเด็กและครอบครัวของครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและผู้ปกครองมีจิตใจมั่นคงควบคุมอารมณ์ได้มีความเป็นมิตรกับเด็กและผู้ปกครองนั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่ครูพี่เลี้ยงขาดความรู้ความเข้าใจในการที่จะให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กก่อก่อปรกับความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองไม่ค่อยได้พบปะปรึกษาหารือกันหรือไม่ค่อยได้เยี่ยมบ้านนักเรียนบ่อยนัก ทำให้เกิดความเหินห่างระหว่างกันและกัน ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหานี้คือ การสร้างความตระหนักร่วมกันระหว่างครูพี่เลี้ยงกับผู้ปกครองเด็กเกี่ยวกับการร่วมกันพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะต้องมีการประชุมพบปะกันกับผู้ปกครองเด็กอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องหรือในโอกาสกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ รวมทั้งการออกเยี่ยมบ้านเด็ก การใช้ระบบดูแลช่วยเหลือเด็กมาใช้ครูพี่เลี้ยงพ่อแม่และผู้ปกครองของเด็ก มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบเป็นเครือข่ายผู้ปกครองเด็กที่ร่วมกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน จะทำให้ครูพี่เลี้ยงและผู้ปกครองของเด็กมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้ครูพี่เลี้ยงและผู้ปกครองของเด็กมีความเป็นมิตรกับเด็กและผู้ปกครองมากขึ้น ผู้ปกครองเด็กเกิดความไว้วางใจครู เชื่อมั่นและศรัทธาต่อครูพี่เลี้ยง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเด็กร่วมกัน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคมและสติปัญญา ขณะเดียวกันถ้าครูพี่เลี้ยงขาดทักษะในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ครูผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยงจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย หนังสือตำราต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการดูแลและจัดการศึกษาปฐมวัยจากเครือข่ายการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านนี้ให้ดียิ่งขึ้น ส่วนสมรรถนะบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการปฏิบัติในระดับน้อย เกี่ยวกับครูพี่เลี้ยงเด็กขาดความรู้และทักษะด้านวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านวัดและประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคนให้ได้ตามสภาพความเป็นจริงนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ การพัฒนาศักยภาพของครูพี่เลี้ยงเด็กด้านทักษะการประเมินผลการศึกษาาระดับปฐมวัย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเพราะการประเมินผลของครูพี่เลี้ยงเด็ก ไม่ใช่จะประเมินพัฒนาการ 4 ด้าน ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์- จิตใจ สังคม และสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังต้องประเมินค่านิยมที่พึงประสงค์

การประเมินผลจึงประเมินอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลถือเป็นกุญแจสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดประสบการณ์ การประเมินจะช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูที่เลี้ยงทราบถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็กปฐมวัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามความสนใจของเด็ก

2. การสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

2.1 ผลการจัดทำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมฉบับร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วยภารกิจและขอบข่ายการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยและกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมการวางแผนการมีส่วนร่วม การตัดสินใจการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ข้อค้นพบสอดคล้องและครอบคลุมกับมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2553) ซึ่งพบว่ามาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มาตรฐานด้านบุคลากร มาตรฐานด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย มาตรฐานด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และมาตรฐานด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยส่วนกระบวนการมีส่วนร่วม สอดคล้องและครอบคลุมกับผลการวิจัยของเจริญ ราชโสภา (2554 : 303-305) ซึ่งพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมี 6 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมการวางแผนการมีส่วนร่วมการตัดสินใจการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลและการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนาซึ่งสอดคล้องและครอบคลุมกับเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2547 : 10) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ขั้นตอน 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลสอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff1, 1977 : 72) ที่ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและ

วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วมโดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ ตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรการเข้าร่วมในการบริหาร การประสานขอความร่วมมือ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมผลการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าเป็นความเหมาะสมและเป็นไปได้ผลโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากข้อค้นพบที่ปรากฏผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการศึกษาและการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี ต่างมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนมีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุดของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวคิดของเสนห์ จามริก (2524 : 20) ที่กล่าวว่า การเข้ามีส่วนร่วมของชาวชนบทว่า “เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการปูพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นในบั้นปลาย” และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “เริ่มจากการเข้าร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” และสนใจเรื่องทั่วไปอย่าง เช่นการจัดการศึกษาการสาธารณสุขการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นจริงๆ และแนวคิดของไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งใน ส่วนรูปส่วนบุคคล กลุ่มคนชมรมสมาคมมูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในเรื่องที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 223-231) ซึ่งพบว่าการสร้างความสัมพันธ์กันในลักษณะของการมีส่วนร่วมจะเป็นผลสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวในการเข้าเป็นหุ้นส่วนกันและสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์

ผลการถอดบทเรียนที่ได้จากการสร้างรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การได้ทราบถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมการวางแผนการมีส่วนร่วมการตัดสินใจการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก มีนโยบายที่ชัดเจนด้านการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ การจัดสรรงบประมาณเพื่อการทำงานในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีคุณภาพ

3. ผลการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1 การจัดทำคู่มือรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้นมามีผ่านกระบวนการสร้างที่ดีผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและปรับปรุงแล้ว ครอบคลุมภารกิจการทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบที่ชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมพบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้นำเอากระบวนการการมีส่วนร่วมไปใช้ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามขั้นตอนตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามและประเมินผล ไปใช้ในการดำเนินงานการพัฒนา ศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ครบทุกด้านจนทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณภาพตามมาตรฐานการดำเนินงาน ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ ที่ปรากฏผลเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

มีการจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบที่ชัดเจนและครอบคลุมกระบวนการมีส่วนร่วม และขอขยายภารกิจด้านการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผ่านการประเมินและตรวจสอบรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย กอปรกับแนวคิดในการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยนำมาใช้โดยการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ทดลองใช้ก็มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของแผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ที่ระบุไว้ว่า องค์การในภาคประชาชน ชุมชนและเอกชน เป็นส่วนสำคัญที่จะร่วมวางรากฐานการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นและสังคมให้เข้มแข็งบนฐานแห่งเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมที่ระบุไว้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษาซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาและให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ ตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2525 : 179) ที่กล่าวไว้ว่า การที่คนในชุมชนและสังคมโดยรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2529 : 20) ที่กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและการรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษยทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โฮเวลล์และคณะ

(Howell and Groups. 1987 : 1) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือพลเมืองเป็นความเต็มใจมีส่วนร่วมที่นอกเหนือจากการกำหนดนโยบายของรัฐและการเมืองการเข้าร่วมในการออกแบบและดำเนินการโครงการต่างๆก็เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาด้านสังคมและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น

ข้อค้นพบจากการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยกระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดการระดมความคิดและการปรึกษาหารือร่วมกันเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันมีโอกาสดแลกเปลี่ยนข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถ และทักษะการทำงานร่วมกันและสำคัญที่สุดคือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพมีพัฒนาการด้านต่างๆตามศักยภาพและตามวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมวางแผนการมีส่วนร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายซึ่งตามแนวคิดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย มีหลักการสำคัญในการให้สังคม ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับนี้ ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนการวางแผน และดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

3.3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง

ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่เข้าร่วมทดลองการใช้รูปแบบ
พบว่ารูปแบบการพัฒนาศัทยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน
จังหวัดกาฬสินธุ์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นโดยรวม มีความเหมาะสมและเป็นไป
ได้มากที่สุดและแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการ
พัฒนาศัทยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์โดย
กระบวนการมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้นมานั้นได้ผ่านขั้นตอน กระบวนการตรวจสอบและประเมิน
จากผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการที่จะนำกระบวนการมีส่วนร่วม
สู่การปฏิบัติจริง กอปรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้เข้ารับการอบรม
ฟังคำชี้แจงพบปะ ชักถามการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและการฝึกปฏิบัติ มีความรู้ความเข้าใจ
และมีความตระหนักเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี เพราะผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
เมื่อได้รับความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะจากการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้สามารถ
ที่จะร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาศูนย์ ดูแลช่วยเหลือ การจัดประสพการณ์และ
จัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบทบาทสำคัญในการ
จัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ทุกฝ่ายทั้งพ่อ แม่ ผู้ปกครองและชุมชนในรูปแบบการประชุม
กลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก กิจกรรมสัมพันธ์บ้านกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การประชาสัมพันธ์และ
จัดกิจกรรมแนะแนวความรู้ทางการศึกษาปฐมวัยแก่ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ส่งเสริมให้
ผู้ปกครองร่วมประเมินผลพัฒนาการเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมสนับสนุน
การจัดประสพการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดตั้งชมรมหรือสมาคม
ผู้ปกครองร่วมมือกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้ดีขึ้น ซึ่งจะเห็น
ได้ว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและการดำเนินการตามรูปแบบมีความชัดเจน
และผลที่จะได้จากการดำเนินการตามรูปแบบแต่ละขั้นตอนมีประโยชน์สำหรับการพัฒนา
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ดียิ่งขึ้น

จุดเด่นของรูปแบบการพัฒนาศัทยภาพศูนย์เด็กเล็ก

1. การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง และคณะกรรมการ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กทั้งการมีส่วนร่วม
ปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมปฏิบัติการและการ
มีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาศูนย์ที่เป็นไป

ตามกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการบริหารและจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพตามหลักวิชาการระเบียบที่เกี่ยวข้องและด้วยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

2. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมุ่งพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการดำเนินงานตามมาตรฐานการดำเนินงาน 6 ด้าน คือ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบต่อภารกิจในการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถให้บริการตอบสนองชุมชนด้านการจัดการศึกษาได้ตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและดูแลด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยสำหรับเด็ก

1.2 ควรจัดสรรงบประมาณด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างครบถ้วน

1.3 การสรรหาผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีการเลือกสรรบุคคลที่มีคุณลักษณะที่มีภาวะผู้นำ และมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ

1.4 ควรมีหลักสูตรพัฒนานักบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างเข้มข้นก่อนที่จะมีการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่าง ๆ เช่น

2.1.1 การฝึกอบรมด้านเทคนิคกระบวนการสอน

2.1.2 การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้สำหรับเด็ก

- 2.1.3 การส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านภาษาและเทคโนโลยี
- 2.1.4 การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
- 2.2 ควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
อย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้ารับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกคน
- 2.3 ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
ต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ในทุกด้าน
- 2.4 ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง
- 2.5 การสรรหาครูเข้าสู่ตำแหน่งควรสรรหาผู้ที่มีความรักและตระหนักในอาชีพ
รักและเข้าใจเด็ก และมีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
- 3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป
 - 3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลไกในการเสริมสร้างวัฒนธรรม
การทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 3.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 3.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะเด็กปฐมวัยในทศวรรษ
ที่ 21 เพื่อเตรียมเด็กปฐมวัยเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกและก้าวให้ทันการพัฒนาของสังคม
ยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2553). **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น. กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.**
- กรมอนามัย. (2554). **โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2554, จาก <http://psdg.anamai.moph.go.th/news/cpadmin/km/files/chapter2.doc>**
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม. หน้า 14-25. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- เจริญ ราชโสภา. (2554). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.**
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.**
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.**
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). **การพัฒนาชนบท. หน้า 6-7. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.**
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2544). **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. หน้า 104. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. (2551). **นโยบายสาธารณะเพื่อชีวิตและคุณภาพที่ดี. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพมหานคร : ที.เค.พรินติ้ง.**
- ยุวัฒน์ วุฒเมธี. (2529). **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บางกอกบล๊อค.**
- ศิริกาญจน์ โกสมุทร. (2542). **การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2537). **สังคมวิทยาชุมชน: หลักการวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**

- เสนห์ จามริก. (2524). **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. หน้า 20. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559)**. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). **มาตรฐานการศึกษา และตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรกระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547**. หน้า 6-26. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). **รายงานสถิติรายปีประเทศไทย พ.ศ. 2554**. สำนักบริหาร การทะเบียน. กรุงเทพมหานคร.
- อภิญญา เวชยชัย. (2544). **การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา**. หน้า 20. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. (1977). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design**. Cornell University.
- Howell, H., E. Olsen and D. Olsen. (1987). **Designing A Citizen Involvement Program**. Oregon : Covallis.